

วรรณคดีของผู้ลี้ภัยการเมืองเยอรมัน :
ชีวิตและงานในระยะลี้ภัยของโทมัสและไฮนริค มันน์

นาง นฤติ กาญจนลักษณ์

ศูนย์วิทยพัทยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาตะวันตก

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2527

ISBN 974-563-286-4

010845

115906687

DIE DEUTSCHE LITERATUR DES EXILS
DAS EXIL-ERLEBNIS BEI THOMAS UND HEINRICH MANN

Narüdie kanjanalak

Diese These erfüllt einen Teil der Anforderung
zur Erlangung des Magistergrades
der Philosophischen Fakultät
Abteilung für Westliche Sprachen

Graduiertenschule

Chulalongkorn Universität

1984

Titel der Arbeit Die deutsche Literatur des Exils: Das
Exil-Erlebnis bei Thomas und Heinrich Mann
Von Narüdie Kanjanalak
Fachrichtung Westliche Sprachen (deutsch)
Hauptgutachter Herr Harald Letsche

Angenommen von der Graduiertenschule, Chulalongkorn
Universität als Teil-Erfüllung der Prüfungsbedingungen für den
Grad des Master of Arts.

S. Bunnag

.....Dekan der Graduiertenschule
(Associate Professor Supradit Bunnag, Ph.D.)

Prüfungs-Kommission

Dr. Ampha Otrakul.....Vorsitzender

(Associate Professor Dr. Ampha Otrakul)

Harald Letsche.....Hauptgutachter

(Herr Harald Letsche)

Heidrun Letsche.....Mitglied

(Frau Heidrun Letsche)

Angelika Thumm Rüdener.....Mitglied

(Frau Angelika Thumm Rüdener)

Copyright der Graduiertenschule, Chulalongkorn Universität

หัวข้อวิทยานิพนธ์	วรรณคดีของผู้ลี้ภัยการเมืองเยอรมัน :
ชื่อนิติ	ชีวิตและงานในระยะลี้ภัยของโทมัสและไฮนริค มันน์
อาจารย์ที่ปรึกษา	นาง นฤติ กาญจนลักษณ์
ภาควิชา	อาจารย์ ฮาร์ล เลตเซอร์
ปีการศึกษา	ภาษาตะวันตก (ภาษาเยอรมัน) 2527

บทคัดย่อ

ในสมัยที่ฮิตเลอร์มีอำนาจ ได้มีการทำลายวรรณคดีเยอรมันครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดคือ การเผาหนังสือนับล้านเล่ม ผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญแขนงต่าง ๆ เช่น นักวิทยาศาสตร์ นักประพันธ์ และศิลปิน ที่ไม่สามารถทนต่อการบีบคั้นทางปัญญาและความคิด ได้หนีออกจาก ประเทศไปเสียจำนวนมาก ด้วยการเผาหนังสือวรรณกรรมครั้งใหญ่นั้น ฮิตเลอร์สามารถ ลบชื่อนักประพันธ์จำนวนมากออกจากความทรงจำของชนชาติเยอรมันทั้งปวง เยวชน เยอรมันรุ่นหลัง ๆ จึงไม่รู้จักนักประพันธ์เหล่านั้น รวมทั้งงานของเขาด้วย ถึงแม้ว่านัก - ประพันธ์ชาวเยอรมันที่มีชื่อเสียงหลายคน ต้องลี้ภัยออกจากประเทศและพวกเขาต้องประสบ ความยากลำบากและปัญหาต่างๆ ประการ แต่พวกเขาไม่ยอมให้เหตุการณ์การเผาหนังสือ ครั้งนั้น เป็นการหยุดยั้งการเขียนวรรณกรรมเยอรมัน เขาได้คิดเขียนงานต่อไปในต่างแดน ในแวดวงของภาษาอื่น ในสังคมของชนชาติอื่น บางคนได้ประสบความสำเร็จในชีวิต นักประพันธ์ หลายคนล้มเหลวและผิดหวังจนกระทั่งฆ่าตัวตาย แต่พวกเขาได้ทำประโยชน์ ยิ่งใหญ่ต่อวงการวรรณกรรมเยอรมัน และต่อประเทศเยอรมันด้วย คือการดำรงรักษา วัฒนธรรมทางภาษาของเยอรมัน สิ่งนั้นคือวรรณคดีเยอรมันที่ยิ่งใหญ่มาแต่อดีตกาล พวกเขาใช้วรรณคดีต่อสู้กับความอยุติธรรมทางการเมือง ต่อสู้กับความโหดร้ายของผู้เผด็จการ ใช้วรรณคดีเป็นพลัง เพื่อต่อสู้กับปัญหาและความยากลำบากนานับประการในชีวิตลี้ภัยต่างแดน ใช้วรรณคดีเป็นความหวัง เพื่อเสรีภาพ และใช้วรรณคดีเตือนให้มนุษยชาติ เล็งเห็นถึงภัย อันตรายของสงคราม ชีวิตและงานของนักประพันธ์ผู้ลี้ภัย เหล่านี้จึงมีจุดแง่มุมที่น่าสนใจ และน่าศึกษา เป็นสิ่งสะท้อนให้คนรุ่นหลัง เห็นถึงสภาพเหตุการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ

และสภาพสังคม เยอรมันในสมัยนั้น รวมทั้งแนววิถีชีวิตและความรู้สึกของนักประพันธ์ผู้ลี้ภัย
เหล่านั้นได้เป็นอย่างดี

โทมัส และไฮนริค มันน์ สองพี่น้องนักประพันธ์ได้บรรลุถึงจุดประสงค์ใหญ่ ๆ
ของนักประพันธ์ผู้ลี้ภัยการเมืองทั้งหลาย เขาทั้งสองเป็นตัวแทนของนักประพันธ์ผู้ลี้ภัยการเมือง
ของเยอรมัน ซึ่งทำให้โลกประจักษ์ว่า "ที่ใดมีเงินที่นั่นมีวัฒนธรรมเยอรมัน" ชีวิตและงานใน
ระยะลี้ภัยของสองพี่น้องตระกูลมันน์ จึงน่าสนใจควรแก่การศึกษาอย่างยิ่ง ผู้เขียนจึงได้เน้น
ศึกษาชีวิตและงานในระยะลี้ภัยของนักประพันธ์ทั้งสอง เมื่อเปรียบ เทียบและแสดงให้เห็นถึง
วิถีชีวิต ความรู้สึก และแนวความคิดของนักประพันธ์ที่มีต่อการเมือง การปกครอง ระบบ
สังคม วรรณคดี วัฒนธรรมและ มนุษยชาติ

วิทยานิพนธ์นี้แบ่ง เป็น 3 บท บทแรกกล่าวถึงประวัติการลี้ภัยของนักประพันธ์
ผู้ลี้ภัยการเมือง ปัญหาความยากลำบากในการดำรงชีวิตผู้ลี้ภัย รวมทั้งจุดมุ่งหมายของเขา
เหล่านั้นในการ เขียนวรรณคดีผู้ลี้ภัย บทที่สองกล่าวถึงชีวิตและงานในระยะลี้ภัยของโทมัส
และไฮนริค มันน์ และ บทที่สาม เป็นบทสรุป

ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Titel der Arbeit	Die deutsche Literatur des Exils : Das Exil-Erlebnis bei Thomas und Heinrich Mann
Name	Narüdie Kanjanalak
Hauptgutachter	Herr Harald Letsche
Department	Abteilung für Westliche Sprache (Deutsch)
Akademisches Jahr	1984

Zusammenfassung

Als Hitler an der Macht war, fand die größte Zerstörung der deutschen Literatur statt: die Verbrennung von Millionen Büchern. Viele bedeutende Wissenschaftler, Schriftsteller, Künstler, die die Unterdrückung der Nationalsozialisten nicht ertragen konnten, mußten Deutschland verlassen. Mit der Bücherverbrennung hat Hitler eine ganze Generation von Schriftstellern aus dem Bewußtsein des deutschen Volkes gestrichen. Die deutsche junge Generation hat von diesen Schriftstellern nichts gehört und erfahren. Obwohl die Schriftsteller, die ins Exil flohen, viele Schwierigkeiten hatten und Not litten, wollten sie nicht, daß die Bücherverbrennung durch Hitler ihr Schreiben behinderte und die ganze deutsche Literatur für immer vernichtete. Sie schrieben weiter, in fremden Ländern, in fremden Gesellschaft und im Kreis der fremden Sprachen. Einige hatten Erfolg im Exilleben, viele andere sind aber so gescheitert, daß sie Selbstmord begingen. Aber sie haben für die deutsche Literatur und Deutschland einen großen Wert hinterlassen: die Erhaltung der deutschen sprachlichen Kultur und Tradition, die große deutsche Literatur. Sie benutzten

die Literatur als ihre Waffe, um gegen die politische Ungerechtigkeit und den grausamen Diktator zu kämpfen, sie hielten die Literatur für ihre Kraft, um alle Schwierigkeiten und Not im Exil zu überwinden. Die Literatur galt für sie als Hoffnung auf Freiheit und durch ihre Literatur ging die Warnung vor der Kriegsgefahr an die Menschheit. Ihr Leben und Werk sind deswegen wichtig und interessant zu untersuchen, weil sie sowohl die politische, wirtschaftliche und gesellschaftliche Situation jener Zeit als auch die Lebensweise, Gedanken und Gefühle zumindest eines Teils des deutschen Volkes widerspiegeln.

Thomas und Heinrich Mann haben die Ziele der Exilschriftsteller erreicht. Sie vertraten alle deutschen Exilschriftsteller in aller Welt und haben den Wunsch erfüllt, "Wo ich bin, ist die deutsche Kultur". Ihr Leben im Exil und ihre während jener Zeit geschaffenen Werke bieten reichhaltiges Material zur Untersuchung und die Werke haben eine große Bedeutung für die deutsche Literatur. Deshalb habe ich mich darauf konzentriert, die Arbeit dieser beiden Schriftsteller als Beispiel zu erwähnen, durch die man ihre Lebensweise, Gedanken und Gefühle im Hinblick auf die Politik, die Gesellschaft, die Literatur die Kultur und die Menschheit klar sehen kann.

Die Arbeit besteht aus 3 Kapiteln. Das erste Kapitel behandelt die Geschichte des deutschen Exils, Schwierigkeiten im Exilleben und Ziele der Exilschriftsteller. Im zweiten Kapitel wird das Exil-Erlebnis bei Thomas und Heinrich Mann untersucht. Das dritte Kapitel ist die Schlußbetrachtung.

VORWORT

Das Buch "Die verbrannten Dichter" von Jürgen Serke hat mich zu dieser Arbeit angeregt. Dafür möchte ich Frau Edith Frackenpohl, meiner guten Bekannten in Meschede danken. Für die Anfertigung dieser Arbeit brauchte ich Primär- und Sekundärliteratur, die in Bangkok nicht zur Verfügung standen. Es sei an dieser Stelle Frl. Chutamas Chitchamroonchokchai, Germanistik-Studentin an der Universität Konstanz gedankt, die mir bei der Suche und dem Photokopieren vieler Bücher in der Universitätsbibliothek geholfen hat.

Ich möchte Frau Dr. Ampha Otrakul, der Abteilungsleiterin des Deutschen Seminars der Philosophischen Fakultät der Chulalongkorn Universität, meinen Dank für das Interesse und die Ratschläge sagen.

Den größten Dank schulde ich Herrn Harald Letsche, dem DAAD-Lektor am Deutschen Seminar der Philosophischen Fakultät der Chulalongkorn Universität, der mit Geduld und Bereitwilligkeit nützliche Vorschläge, Erklärungen und Hilfe bei der Arbeit gegeben hat.

Bangkok, März 1984

Narüdie Kanjanalak

INHALTSVERZEICHNIS

	Seite
Zusammenfassung(thai).....	i
Zusammenfassung(deutsch).....	iii
Vorwort.....	v
Inhaltsverzeichnis.....	vi
0 Einleitung.....	0
1 Die deutsche Literatur des Exils.....	1-20
1.1 Vorgeschichte und Beginn des Exils.....	1
1.2 Flucht und erste Zufluchtsorte.....	4
1.3 Schwierigkeiten der Schriftsteller im Exil.....	7
1.4 Ziele der Exilliteratur.....	11
1.5 Die literarischen Themen im Exil.....	16
2 Der Einfluß des Exils auf Leben und Schaffen der Schriftsteller	21-45
2.1 Das Exil-Erlebnis bei Thomas Mann.....	21
2.2 Das Exil-Erlebnis bei Heinrich Mann.....	35
3 Schlußbetrachtung.....	46
Literaturverzeichnis.....	49
Lebenslauf.....	52